

spirituali non prodesse, quod verba sequentia declarant: *Temperatum enim vinum, ad fidem convivio excipit, spiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem temperatura, potus scilicet, et verbi, dicitur Eucharistia, quod et laudatur et bona est gratia, et qui per fidem ejus sunt participes, sanctificantur, et corpore et animo.* Decimus, Justin. martyr, qui expresse ita exponit, *Apolog.* 2 pro Christian., in fine. Undecimus, Greg. Nyss., hom. 8 in Ecclesiast., et lib. de Perfecta Christ. hominis form. Duodecimus, Orig., hom. 7 in Num., ubi eleganter exponit hunc locum simul cum illo Pauli ad Cor. 40: *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari. Omnes eamdem escam spiritualem manducarunt. Antea, inquit, in ænigmate fuit baptismus in nube et in mari, nunc autem in specie, regeneratio est in aqua, et Spiritu Sancto; tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie, caro Verbi Dei est verus cibus, sicut ipse dixit: Caro mea vere est cibus.* Decimus tertius, Theoph. Alex. in 2 ep. paschali, circa finem, in t. 1 Bibliot. Decimus quartus, Theoph., Joan. 6. Decimus quintus, Euthym., suo c. 9 in Joan., ubi a verbis illis: *Panis, quem ego dabo, caro mea est,* dicit esse sermonem de hoc sacramento, et ponderat non dixisse, *quem do, sed, quem dabo;* daturus enim erat in ultima cena.

7. Quarto, omnes fere Scholastici cum Magist. sentent., in 4, d. 40, hunc sensum amplectuntur, et plures antiqui, et recentiores scriptores, et expositores Evangelii Joan.; Innocent., lib. 4 de hoc myster., c. 2, 7, 9, 19 et 28. Paschasius, lib. de hoc sacramento, c. 9, 10 et 19, et in alio opusculo, seu expositione Dominicæ coenæ. Lanfrancus contra Berengarium; Guitmund., lib. 3 de hoc mysterio; Adelman., in epist. ad Berengarium, tom. 1 Bibliothecæ; Alger., lib. 1 de hoc sacram., c. 10, 14 et 16, qui bene examinat mentem August.; Stephan. Eduens., lib. de sacrament. altar., cap. 17; Waldens., tom. 2 de Sacram., c. 94; Gerson, lib. de Commun. laic.; Roffens., lib. 5 de Verit. corp. et sang. Dom.; Rupert., D. Thom., Lyran., et alii super Joan.

8. Quinto argumentari possumus illo principio generali, quia verba Scripturæ proprie intelligenda sunt, si commode possint, ex August., lib. 3 de Doctr. Christ., c. 40; at vero quidquid in hoc capite dicitur de mandando et bibendo corpore et sanguine Christi, sine inconvenienti et absurditate potest pro-

prie intelligi, et est hic sensus consentaneus Ecclesiæ traditioni, et consonat optime cum aliis factis, et mysteriis Christi: ergo. Et confirmatur ex Augustino supra, quia si præceptiva est locutio, et utilitatem aut beneficentiam jubet, non est figurata; sed illa verba: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, præceptiva sunt: ergo.*

9. Unde sexto argumentari possumus ex circumstantiis litteræ. Primo, quia ut Euthymius et Adelman. supra ponderarunt, de futuro dicit: *Panis, quem ego dabo, que verba indicant non loqui de se tantum, ut objecto fidei, vel amoris, quia sic erat datus; loquitur ergo promittendo aliiquid futurum.* Dices: promisit, seu prædictit, se fore dandum ad passionem et mortem pro nobis. Sed hoc non satisfacit, nam dixit, se daturum ad manducandum carnem, quam oblaturus erat pro mundi vita; loquitur ergo de alia promissione. Secundo, quia aperte loquitur de manducazione corporali et sensibili, dum comparat manducazione sui corporis cum manducazione mannae, quæ sensibilis fuit et propria figura hujus sacramenti. Tertio, tam aperta fuerunt verba Christi, ut illi, qui eum audiebant, de corporali manducazione illa intelligentes, non autem intelligentes modum, scandalizati fuerint dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Christus autem non solum non sedavit eorum turbationem, negando se loqui de manducazione corporali, sed potius hoc magis confirmavit, tum addendo præceptum: *Nisi manducaveritis;* tum promittendo effectum hujus sacramenti: *Qui manducat meam carnem;* tum denique concludendo: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Quæ non videntur esse posse clariora. Unde confirmatur quarto, quia si Christus solum ageret de fide in ipsum, non esset, cur verbis tam obscuris uteretur, toties verba manducandi et bibendi, cibi et potus, repetendo, sine majori explicatione, præsertim cum omnes, etiam discipulos suos, turbatos videret. Unde multiplex illa repetitio, maxime cum tanta asseveratione firmata: *Amen, amen, dico vobis, nisi manducaveritis,* etc., faciunt vehementem conjecturam, Christum propriæ, et non tantum per metaphoram fuisse locutum. Quinto, est optima conjectura, quam indicavit August., lib. 3 de Consen. Evang., c. 1, quia non est verisimile, Joannem in toto suo Evangelio omisisse sermonem de hoc sacramento; ideo ergo in nocte coenæ prætermisit institutionem,

quia hoc loco satis narraverat promissionem. Alii autem Evangelistæ ostendunt Christum implevisse in nocte coenæ, quod hoc loco promiserat. Unde ipsa consonantia Scripturarum, et concordia facti cum promissione, indicant, verum esse hunc sensum. Tandem ultimo, si hic locus non intelligitur de hoc sacramento, nullus est alius in Scriptura, in quo datum sit præceptum de usu hujus sacramenti, nec in quo facta sit promissio gracie tali sacramento; non est autem verisimile, haec fuisse ab omnibus Evangelistis prætermissa.

10. Hac ergo firmata expositione, ex hoc loco convinci potest evidenter realis præsencia Christi in hoc sacramento. Primo, quia hic panis dicitur a Christo esse is, qui de celo descendit, et dicitur esse sua caro, quæ pro mundi vita datur. Quæ verba esse proprie intelligenda, supra factis argumentis probari potest, et aliis, quæ in sequenti sectione conficiemus. Secundo, quia præfert hunc panem mannae, tum in miraculo, quo uterque datus est præter naturæ ordinem, tum etiam in usu et fructu, dicens: *Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt;* at illi manducabant Christum in signo et figura. Tertio, quia ostensum est, Christum hic præcepisse manducazione realem et corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducazionem, ut convenienter fiat, requirit fidem; non agit ergo de manducazione per fidem; agit autem de manducazione corporis, et sanguinis sui; quæ non possent vere et realiter manducari, nisi vere et realiter in hoc sacramento continerentur. Quarto, quia discipuli, qui Christum audiebant, ita intellexerunt, et tamen, si Christus non esset manducandus, nisi in signo, et figura, facilissime poterat Christus eorum errorum, et scandalum auferre; Christus autem nihil hujusmodi significavit, sed indicavit potius, altius quoddam mysterium ibi latere, in illis verbis: *Verba, quæ ego loquor vobis, spiritus et vita sunt;* et magis in illis: *Hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi prius erat.* Quod dupliciter potest exponi. Primo, ut dicatur: Nunc conturbamini; cum ergo me videritis ascendentem in cœlum, tunc intelligitis non esse incredibile, quod dico. Secundo, si hoc nunc vobis videtur difficile, quanto apparabit difficilius, posse vos manducare carnem meam, postquam illam in cœlum ascendentem videritis? Itaque aperte visus est con-

firmare eorum intelligentiam, quoad hoc saltem, quod vere et realiter manducaturi essent carnem ejus. Denique omnes Patres citati in hoc sensu hoc testimonium intelligunt; præsertim Hilarius, Leo Papa, Augustin., Ambrosius, uterque Cyrillus, et Chrysostomus apertius loquuntur.

11. *Objectio.* — Sed objici potest, quia multi viri Catholicæ negant, hoc loco habuisse Christum sermonem de hoc sacramento. Cajet., infra, quæst. 80, art. ult., et Joan. 6; Gabriel, lect. 84 in can.; Richard., art. 15; Joan. a Lovanio, lib. de Commun. sub utraque specie; Nicol. Cusan., epist. 7 ad Bohem.; Jansen., cap. 59 Concord. Respondetur, horum sententiam non esse hereticam, et propterea in assertione in principio posita asserui, ex hoc testimonio, per se sumpto, non sumi argumentum omnino efficax ad convincendos hereticos; est vero hæc sententia parum certe probabilis, solumque excusari possunt, quia bona fide illam viam amplexi sunt, ut facilius solverent argumentum, quod ex hoc capite sumi solet contra communionem sub una specie, quod tamen alia ratione facile expeditur, ut suo loco dicimus.

12. *Objectio.* — *Solutio.* — Sed objiciunt primo, quia Christus, in principio illius concionis, de spirituali manducazione, et de fide in se ipsum aperte loqui videtur. Sed hoc nihil obstat, si Christi consuetudinem attendamus, quæ in viris spiritualibus, et præsertim in concionatoribus frequens esse solet, scilicet, ut a re aliqua sensibili, arrepta occasione, ad spiritualia convertant sermonem, et ab uno mysterio in aliud: sic Joan. 4 in colloquio cum Samaritana, ex sensibili aqua transitum fecit ad aquam vivam; et Lucæ 13 cum Christo nuntiatum esset, quosdam Galilæos esse a Pilato interfectos, ipse respondit: *Putatis, quia illi præ omnibus peccatores fuerunt?* et inde occasionem sumpsit, poenitentiam prædicandi; simili ergo modo in præsenti ex materiali cibo transitum fecit ad spirituale, et prius in communis disserens de spirituali cibo, vel de se ipso, ut per fidem manducando, tandem sermonem suum ad hoc sacramentum derivavit, et merito cum sacramentali manducazione spiritualem conjunxit, ut significaret, illam sine hac prodesse non posse; ex quo facile solvuntur aliae objections.

13. *Objectio.* — *Solutio.* — Secunda ergo est, quia ipsem Christus dixit: *Caro non*

*prodest quicquam; verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Unde Patres supra citati dicunt necessario in his verbis admittendam esse metaphoram, et figuratam locutionem; ergo ipsa etiam manducatio et potus spiritualiter possunt intelligi, præsertim cum in Scriptura sacra frequenter habeant hanc significationem, ut Eccl. 45: *Cibabit illum pane vite et intellectus;* et cap. 24: *Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sient.* Respondetur, Christum dixisse illa verba, ut falso imaginacionem, ac sensum audientium tolleret; existimabant enim, Christi carnem in propria specie manducandam fuisse, et in hoc sensu dicit, carnem non prodesse quidquam; nam, licet Augustin., Cyrillus, et alii expont carnem puram, et a divinitate sejunctam, non prodesse, magis tamen litteræ consentaneum videtur, quod Cyprianus, et alii dicunt, carnem carnaliter intellectam, id est, ut dilaniandam, et animali modo manducandam, non prodesse; et in idem recidit quod Chrysostom. dixit, carnalem intelligentiam infructuosam esse; et in eodem sensu asserit Christus Dominus, verba illa spiritum et vitam in se continere, quia magna mysteria habebant recondita, duo præcipue, scilicet, carnem suam vere esse cibum, ac vere esse manducandum, non tamen in propria specie, sed altiori et impassibili modo, non ad corporum, sed ad animarum nutritionem, quia caro illa propter unionem ad Verbum vivificatrix est animarum. Nec refert, nomen manducationis in aliis locis metaphorice tantum sumi, quia non propterea est ubique eodem modo interpretandum, imo potius proprie exponendum est, quando aliud non constat ex materia subjecta, præsertim quando communis Patrum expositorum, et Ecclesiæ sensus concordant. Adde præterea, in illis eisdem locis Ecclesiast. supra citatis, saltem in mystico sensu adumbratum fuisse hoc mysterium, ut ibidem Jansenius advertit.

14. *Objectio.* — *Responsio.* — Tertio objiciunt, quia sæpe SS. Patres metaphorice hunc locum interpretantur, ut videre licet in Bernardo, tract. de Dilig. Deo, non longe a princ., et ser. 3 in Ps. Qui habitat; Hieron., super Ps. 146, ubi de Scriptura sacra hunc locum exponit; Basil., epist. 141; Orig., hom. 7 in Levit., et tract. 26 in Mat.; sed præsertim in Augustino, qui sæpe figurata, et in sensu spirituali totum hoc caput exponit, cuius varia loca jam citavimus, et

obiter exposuimus, et alia tractavimus supra, disput. 2, et videri etiam potest, tract. 25 et 26 in Joan., ubi sæpe dicit, Christum manducari per fidem, et in his verbis esse figuram præcipientem passionis Domini communicari, vel uniri corpori ejus, quod est Ecclesia; habet etiam illa verba: *Quid paras dentem, et ventrem? crede et manducasti;* sic etiam tract. 55 dicit: *Si manducare est refici, quid est bibere, nisi vivere?* Respondetur primo, metaphoricum sensum nunquam excludere litteralem, et ideo licet Sancti interdum accommodent hunc sermonem, ut cibus sit verbum Dei, aut Scriptura, et manducare sit credere, et intelligere, non intendunt proprietatem litteræ excludere; unde recte Origen., hom. 46 in Numeros, circa finem, de hac eadem re agens dicit: *Bibimus sanguinem Christi, et ritu sacramentorum, et cum sermonem ejus recipimus.* Secundo, quamvis ad litteram explicaretur hic locus de Christo secundum se, et de manducatione ejus per fidem, et amorem, non esset a sensu litteræ, et intentione Christi excludendum hoc sacramentum; probabile est enim interdum Christum Dominum eodem sermonis contextu, de rebus diversis disseruisse, ut Matt. 24, multi Sancti exponunt, Christum eisdem verbis de Hierosolymitano excidio, et orbis consummatione tractasse; et Joan. 4 in illo verbo: *Aqua, quam ego dabo, fiet in eo,* etc., Cyp., lib. 3, epistola 3, intelligit, baptismi promissionem, alii vero de gratia simpliciter intelligunt; itaque propter analogiam, vel connexionem rerum, potuit facile fieri, ut Christus utriusque intuitu locutus fuerit. Tertio, interdum vocant Patres hunc sensum spirituale, non ut excludant proprietatem, quam nos exposuimus, sed ut significant continere mysterium et sacramentum, sicut sæpe diximus; et similiter vocant manducationem spirituale, non ut excludant sacramentalem; sed, vel ut excluant sensum mere carnale, et manducationem carnis in propria specie, non vero ut excludant sacramentalem; vel, ut significant hanc sine spirituali non prodesse, spiritualem vero posse prodesse sine sacramentali, quando haec adhiberi non potest; vel denique ut indicent fructum hujus sacramenti spirituale esse, non corporale. Et hinc ori potuit illud Augustin.: *Quid paras dentem et ventrem? quamvis aliter etiam supra expositum sit.* Item illud Cypriani, de Cœna Dom.: *Hæc quoties agimus, non dentes ad morden-*

*dum acuimus, sed fide sincera, panem sanctum frangimus, et partimur.* Hinc etiam sæpe hunc cibum spirituale vocant Sancti, ut videre licet in Ambrosio, lib. de Myst., cap. 9; Theophyl., Joan. 6. Hinc denique sæpe ipsum effectum, seu spirituale fructum, manducationem vocant, præsertim Augustin.; si ergo hæc perpendantur, et diversis locis applicentur, nulla supererit difficultas.

## SECTIO III.

Utrum ex verbis, quibus Christus instituit et exhibuit hoc sacramentum, convinci possit veritas præsentia Christi in illo.

1. Tota difficultas hujus sectionis est de illis verbis: *Hoc est corpus meum;* quæ duabus modis considerari possunt. Primo, ut sunt forma hujus sacramenti. Secundo, ut continent assertionem quandam, auctoritate Christi confirmatam; hæc enim ratio separari posset a priori, si Christus neque illis verbis consecrasset, neque ut nos illis consecramus, instituisset; sub priori ratione agemus infra de illis, quæst. 78, ubi disputandæ erunt scholasticæ quæstiones de vero sensu illius formæ; hic vero de posteriori ratione. Quærimus enim verum sensum illius assertio Christi, quoniam præcipuum fundamentum est, quo nixa Ecclesiæ præsentiam Christi in hoc sacramento credit, ac docet; hæretici ergo negant ex his verbis posse colligi hanc Christi præsentiam, et ideo varias metaphoras aut figuratas expositiones confingunt. Ex Catholicis vero solus Cajetanus, in Commentario hujus articuli, qui jussu Pii V in Romana editione expunctus est, docuit, seclusa Ecclesiæ auctoritate, verba illa ad veritatem hanc confirmandam non sufficere.

2. *Ex verbis quæ sunt forma consecrationis convincitur Christi realis præsentia.* — Dicendum vero est, in illis verbis satis aperte docuisse Christum id, quod in suis manibus habebat, discipulisque dabat, esse suum corpus; unde ad illorum verborum veritatem necessarium fuit, vere ac realiter corpus illud sub speciebus panis contineri; et hoc modo ex illis verbis convincitur hæc præsentia, sine qua illorum veritas consistere non potest. Tota hæc assertio de fide est, quæ probatur primo ex Conciliis, nam in VII Synod., act. 6, tom. 3, expresse resellitur expositio hæretorum, de signo corporis hæc verba interpretantium, et ponderatur, non dixisse

Dominum: *Accipite figuram corporis, sed, corpus meum.* Unde Trident., sess. 13, cap. 1, disertis ac gravissimis verbis docet, illa verba proprie, et non per tropum esse intelligenda. Dices: ergo est hæretica Cajetani sententia? Respondetur, hæreticum esse, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem et hunc fuisse sensum a Christo intentum, et similiter hæreticum esse, negare, illa verba sufficientia esse secundum se ad faciendam certam fidem hujus mysterii, quia nullum Scripturæ testimonium potest clarius et certius veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non esset hæreticum dicere, quoad nos, non sufficere illa verba, nisi accedit Ecclesiæ traditio et definitio; nam, si quis seclusa Ecclesiæ auctoritate, sine pertinacia aliter explicasset illum locum, non esset hæreticus, et ideo Concilium Tridentinum semper adjunxit Ecclesiæ sensum et Patrum traditionem. Hæc tamen doctrina non solum in hoc testimonio, sed in tota Scriptura locum habet; ideo enim est necessaria in Ecclesia viva regula, quæ spiritum habeat et auctoritatem interpretandi Scripturam. Unde Cajetanus, cum aliquid peculiare indicat esse in his verbis, male loquitur, et ideo ejus sententia omnino rejicienda est.

3. Secundo principaliter probatur hic sensus ex Patribus, Ambros., Hilar., Anselm., Beda, et aliis exponentibus loca Evangeliorum et Pauli, 1 ad Cor. 41. Præsertim Chrysost., hom. 51 et 83 in Matth., et hom. 60 ad Popul.; præterea Epiph.: *Qui non credit, inquit, esse verum sicut ipse dixit, is excidit a gratia et salute.* Prosper, de Prædict. et promiss. Dei, p. 2, cap. 25, ubi ait Christum corpus suum portasse in manibus suis, cum dixit: *Hoc est corpus meum.* Origen., tract. 35 in Matth., ubi dicit, hunc panem esse ipsum Verbum et corpus Verbi; apertius, hom. 9 in Levit., circa finem. Optime etiam Hieronymus, tom. 3, epist. 150 ad Edibiam, quæst. 2. Gaudent. Brixien., tractat. 2 in Exod.; Ambros., 4 de Sacram., cap. 3, 4 et 5; Gregor. Nyssen., in Orat. magna catechet., apud Euthym., 2 part. Panopl., tit. 21; Cyrill. Hierosol., catech. 4 Mystagog.; Damascen., lib. 4, cap. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non solum expositionem veram amplectitur, sed contrariam diserte rejicit, quod etiam in Theophyl. observare licet, Matth. 26, et Marci 14, et eodem modo loquitur Euthym. cap. 64 in Matth., unde recte Nicephor., lib. 4 Hist.,

cap. 8: Cum vere, inquit, corpus et sanguinem suum esse, quasi fide interposita confirmasset, etc. Est denique egregius locus apud Aug., conc. 1 in Psalm. 33, ubi tractat verba illa, quae 1 Reg. 21 de David dicta sunt, et ubi nos legimus: Collabebatur inter manus eorum, ipse legit: Et ferebatur in manibus suis; et subdit: Quomodo autem hoc in David inventum sit, secundum litteram, non invenimus, in Christo autem invenimus, ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: Hoc est corpus meum, ferebat enim corpus suum in manibus suis. Ubi ponderandum est verbum illud: Secundum litteram, id est, sine metaphora, nam per metaphoram non dubitaret August., qui possent verba illa de David exponi.

4. Tertio probatur hæc veritas ex illa regula generali tradita ab Augustino, 3 de Doct. Christ., cap. 7, quod verba Scripturæ proprie intelligenda sunt, et non per tropum, nisi ubi vel evidens necessitas, vel Ecclesie auctoritas aliud docet; quod maxime verum est, quando et materia, de qua est sermo, per se non est apta ad metaphoram, quia nimis sunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime est proprietas verborum necessaria, ut aliquid certum ac firmum in Scriptura esse possit, et aliquo neque ex circumstantiis, neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipsis verbis et frequentiori usu eorum talis tropus vel metaphora colligi potest, ut in proposito accidit; quod probatur discurrendo per singula.

5. Unde argumentor quarto ex materia subjecta, quia quando Christus hæc verba protulit, instituebat sacramentum et sacrificium perpetuo in Ecclesia duraturum, cuius usum statim præcepit dicens: Hoc facite, etc.; ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam sacramenta sunt Ecclesiae fundamenta, et si per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, et ideo hoc servatum reperimus, tam in lege veteri, quam in nova. In illa enim, licet plena sit figuris et metaphoris, tamen ubi traduntur cæremoniæ legales, propriis et clarissimis verbis præcipiuntur. In hac vero, quando Christus agens de baptismo aquam nominavit, propriam aquam intelligimus; et similiter, cum dixit: Quorum remiseritis peccata, et sic de aliis; et in universum, quando Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur; et si alicubi fortasse utitur metaphora, vel est tam clara et patens, ut sensui

proprio æquivaleat, vel adjungit aliquid, quo metaphoram explicit, vel quod in uno loco figurate dicit, in alio diserte explicat, ut recte docuit Tertull., lib. de Resurrectione carnis, cap. 10, 18, et sequentibus, et August., lib. 2 de Doctrina Christ., cap. 6 et 9, et colligitur ex Irenæo, lib. 2 contra hæres., cap. 46. Confirmatur, quia Christus Dominus, instituendo hoc sacramentum, ultimam suam voluntatem declaravit, juxta illud: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine; at vero in significatione verborum alicujus testamenti non licet a proprietate verborum recedere, nisi ubimani festum est aliter sensisse testatorem, ut dicitur in lib. Non aliter, ff. de legat. 3. Et naturali ratione per se notum videtur; quis enim, si testator sibi domum legasset, imagine vel figura domus contentus esset?

6. Quinta probatio sumi potest ex circumstantiis, quæ solent Scripturæ sensum explicare, ut dixit August., lib. 83 Quest., in 69, nam sermo metaphoricus usurpari consuevit, vel gratia occultandi sermonem, vel, quando aliquis pro concione loquitur, gratia amplificandi, seu delectandi; non autem in communione familiari sermone, ubi simpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magistrum et discipulos, vel quando aliquis vult alios instruere, et intelligi cupit. In hoc autem Christi sermone hæc circumstantiae servatae sunt; agebat enim familiariter cum discipulis suis, et eos instruebat, ut Ecclesiae essent magistri, et cum jamjam ab eis discessurus esset, testamentum condebat; loquebatur ergo simpliciter ac proprie, ita ut facile posset intelligi; unde paulo post dixit illis: Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiri a Patre meo, nota feci vobis; et postea dixerunt Apostoli illi: Ecce palam loqueris, et proverbiū nullum dicis; ad Apostolos enim Christus dixerat Luc. 8: Vobis datum est nosse mysterium Dei, aliis autem in parabolis. Præsertim, quia cum Apostoli essent statim communicaturi, oportebat, ut bene perciperent verba Christi, ut cum debita fide, ac reverentia sacramentum susciperent. Unde per illa verba etiam propositum illis mysterium, ut illud crederent. Sed ad hæc omnia non erant apta verba metaphorica, sed propria et simplicia; ergo sine dubio ita locutus est Christus, præsertim cum non potuerit in illo verbo esse tropus, nisi valde obscurus, et inusitatus, et Christus nullam ejus expositionem vel significationem addiderit; si enim addidisset, non prætermisissent illam omnes Evangelistæ, et Paulus;

fuisset enim valde necessaria Ecclesiæ, multumque ad substantiam hujus sacramenti pertincret. Adde, vehementer esse conjecturam, Apostolos ita intellexisse verba Christi, quia nihil omnino interrogarunt; solebant enim quando non intelligebant figuratum sermonem, magistro dicere: Edissere nobis parabolam istam; hic autem nihil interrogant, sed statim fidem adhibent, et communicant: ergo.

7. Sexto ex aliis locis Scripturæ non potest colligi, aliquam figuram vel tropum in his verbis contineri, sed potius contrarium; quinimo ubi fit mentio hujus sacramenti in aliis locis, semper verborum proprietas magis ac magis indicatur, quod perspicere licet in illo loco, 1 Cor. 11, ubi post narratam institutionem subdit Paulus: Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, qui enim manducat, et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini; ubi plane significat esse verum corpus Domini, et non tantum signum ejus. Propter hanc enim causam, tantam requirit probationem et dispositionem, tantumque exaggerat peccatum indigne sumentis hoc sacramentum, quia, ut Cyp. ait, lib. de Lapsis: Vis infertur corpori Christi, et ore ac manibus in Dominum delinquitur; et eleganter idem prosequitur, tum ibi, tum epist. 11 et 75, et optime Basil., serm. 2 de Bapt., c. 3, et lib. de Bapt., in fine; Chrysost., hom. 83 in Matth., 45 in Joan., 3 in epist. ad Eph.; Ambros., ad Hebr. 10, ubi dicit, hoc peccato conculcari corpus Domini. Sumitur etiam ex hoc loco nonnullum argumentum, quia Paulus ait corpus Christi etiam ab indignis sumi; quod verum est non tantum de peccatoribus, sed etiam de hæreticis; sumitur ergo in ipso sacramento realiter, et non tantum per fidem vel spirituale fructum; ergo sermo Pauli et consequenter Christi est proprius de ipsomet corpore Christi. Unde eodem sensu dixerat Paul., cap. 10, fractionem hujus panis esse communicationem seu participationem et distributionem corporis Domini, et calicem esse communicationem sanguinis ejus. Quapropter Irenæus, lib. 5 contra hæres., cap. 2, dicit, Qui negat, nos communicare proprio sanguine Christi, etiam posse negare esse redemptos vero sanguine Christi. Quia sicut Apostolus dicit: In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, ita dicit, calicem Eucharistiæ esse communicationem sanguinis ejus, et, qui per metaphoram unum sermonem

everterit, poterit etiam alium destruere. Unde ex his verbis concludit, per hanc communionem fieri arctissimam conjunctionem inter Christum et nos, accommodans etiam illa verba ad Ephes. 5: Membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus ejus. Quam conjunctionem late declarant, et ex hoc loco confirmant, Chrysostomus supra, et hom. 24 in 1 ad Corinthiós; Cyrill., libr. 10 in Joan., cap. 13; Greg. Nyss., tract. circa illa verba: Exivit sanguinis et aqua. In quo notanda sunt illa verba: Pauœ guttae sanguinis, totum mundum restaurantes, sunt hominibus quasi coagulum lactis, illos cogentes et conjungentes in unum.

8. Septimo ex ipsis verbis declaratur haec veritas. Et primum suppono, illo pronome, Hoc, designasse Christum id, quod habebat in manibus, seu coram se, quodque discipulis dabat ut sumerent, ut evidenter patet ex præcedentibus verbis: Accipite et comedite; ineptissimum enim est, quod quidam hæretici dixerunt, Christum de se ipso fuisse locutum, suum visibile corpus designando; Christus enim tunc non de hoc agebat, sed de re, quam ad manducandum dabat. Deinde, ut quid tunc asservisset discipulis, quod ipsi videbant? Denique in forma sanguinis nullo modo potest hoc accommodari. Alii vero interpretantur, Hoc, id est, Hic, ita ut non sit pronomen, sed adverbium locale. Sed præterquam quod hic est voluntarius abusus vocis, quæro quem locum Christus designaverit; an illum, in quo ipse sedebat? Et hoc eisdem argumentis refellitur, quæ nuper facta sunt, erat enim res prorsus impertinens. An illum, in quo erat panis? Et ita, quod ad præsens attinet, eadem vis manet in verbis, quia etiam hoc modo veritas illius locutionis requirit Christi præsentiam. Alii configunt non designasse Christum aliquam rem permanentem, sed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc et per se est incredibile; quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Christi? et in sectione ultima hujus disputationis ex professo refelletur, pertinet enim hæc expositio ad hæresim ibi impugnandam. Alii denique fraudulentius dixerunt, ut refert Jansen., cap. 59 Concordiæ, pronomine, Hoc, designasse Christum ipsos Apostolos, seu collegium Apostolicum, quod appellat corpus mysticum, ut sensus sit: Accipite et comedite, vos enim estis corpus meum. Sed hæc expositio, præterquam quod est mere voluntaria, et contra omnes Sanctos, et sen-

sum Ecclesiæ, facile refellitur, tum ex verbo illo, quod Christus subdidit : *Quod pro vobis tradetur*, quod non potest corpori mystico adaptari; tum ex forma sanguinis, quæ nullo modo potest ad Apostolos referri; tum etiam quia Paul., 4 ad Cor. 44, aperte exposuit, panem cœlestem, quem Christus tradidit, esse corpus ejus; tum denique, quia juxta hanc expositionem, non solum Christi præsentia in hoc sacramento, sed totum ipsum sacramentum prorsus evertitur.

9. Secundo suppono, ultimam particulam, *meum*, non possessive sumi, sed naturæ proprietatem significare; dixerunt enim quidam hæretici, sensum Christi in illis verbis fuisse : *Accipite et comedite, hoc enim, id est, hic panis, est corpus meum*, id est, res a me creata, et cuius ego sum Dominus. Sed est inepta expositio, nam si Christus nudum panem dabant, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, ut oporteret tanto verborum apparatu dicere, illud esse suum? Deinde Christus non dixit : *Hoc corpus est meum*, sed : *Hoc est corpus meum*, et ut evidentius sensus constaret, addidit : *Quod pro vobis tradetur*; loquitur ergo de suo naturali corpore. Item, in forma sanguinis nullo modo potest pronomen, *meus*, ita torqueri. Alii exponunt verbum illud, *meum*, per communicationem idiomatum; dicunt enim Verbum assumpsisse naturam panis, et ratione illius unionis vere appellasse panem corpus suum. Sed contra hunc falsum sensum late dicturi sumus articulo sequenti; nunc breviter rejicitur, quia vel illa unio est hypostatica, vel non; si hoc posterius dicatur, nulla alia unio potest sufficere ad veritatem et proprietatem illius locutionis; substantiæ enim naturis et suppositis distinctæ ac disparatæ non possunt invicem vere prædicari propter conjunctionem accidentalem, ut in dialectica perse constat, et in hoc principio fundat Theologia veritatem incarnationis. Si prius autem dicatur, et absurdissimum ac hereticum est, talem unionem hypostaticam fingere, et non sufficit ad veritatem locutionis Christi; dixit enim : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*; at vero corpus panis, etiam si fingatur unitum hypostaticæ Verbo, non est pro nobis traditum, seu crucifixum; neque etiam per communicationem idiomatum potest substantia panis dici corpus Christi crucifixum pro nobis; et multo minus poterit vinum appellari sanguis, quia communicatio idiomatum non est inter partes et abstracta. Ig-

tur, *corpus meum*, in illa propositione necessario significat ipsum corpus naturale Christi. Tertio tandem addendum est, verbum, *est*, quod conjungit illa duo extrema, secundum propriam significationem require, ut id, quod designatur per pronomen, *hoc*, sit id, quod per prædicatum significatur; sic igitur ex proprietate verborum illorum necessario concluditur, illum cibum, quem Christus dedit Apostolis, fuisse verum corpus ejus.

10. *Aliæ explicationes per metaphoram.* — *Confutatio earum.* — Sed occurunt multi hæretici, quia licet inter se differant in modo explicandi, omnes tamen in eo conveniunt, ut transferant hæc verba ad metonymiam et figuratam locutionem, qua juxta August., quest. 57 in Levit., res præsentata solet de signo vel imagine efferti, ut cum visa imagine regis, dicimus, hic est rex. Unde quidam exponunt, *hoc est*, id est, hoc significat corpus meum, sicut Genes. 42, dixit Joseph : *Septem spicæ septem anni sunt*; et Matt. 41, dixit Christus : *Joannes ipse est Elias*. Alii vero ponunt metaphoram in prædicato : *Hoc est corpus meum*, id est, hoc est signum corporis mei. Sed hæc, et similia omnia in idem recidunt, ut ex doctrina Augustini supra constat; quia etiam si figura ponatur in verbo, in prædicatum transfundit necesse est, nam idem est, *hoc est*, id est, hoc significat, vel, hoc est significans, seu hoc est signum; igitur uno et eodem principio refellentur, quia cum hæ metaphoræ sint contra proprietatem verborum, non sunt ad libitum fingendæ, nisi ubi vel res est evidentissima, vel necessitas aut auctoritas cogit, alias fides nostra nullum fundamentum habere potest in Scriptura sacra. Unde Nestoriani hæretici etiam corrumpent locutiones Scripturæ, in quibus et Deus homo, et homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes, quia absurdæ et difficillimæ illis videbantur, si proprie inteligerentur; et tamen ex sola proprietate illorum verborum Ecclesia illos convictit, et condemnavit. Quod argumentum generatim contra hæreticos recte tractat Tertull., lib. de Resurrect. carnis. Et hic est urgentissimum, propter omnia, quæ adducta sunt. Quibus addi potest primo, quod si Christus Dominus voluisse affirmare, id, quod discipulis dabit, esse corpus suum, non potuisset clarioribus verbis id facere. Non enim adjungere debebat, *Hoc est proprie*, seu in veritate, seu quid simile; non est enim hic usitatus

loquendi modus; satis enim fuit in singulis verbis, quantum fieri potuit, explicare proprietatem. Nam in subjecto abstinuit a nominando pane, vel alia re, sed simpliciter dixit, *hoc*, ut absolute designari posset, quod sub illis speciebus continebatur. Deinde usus est verbo simplicissimo et substantiali, *est*, quod inter omnia minus est aptum ad metaphoras, et figuræ. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi adjunxit explicacionem : *Quod pro vobis tradetur*, quæ non convenit in signum corporis, sed in verum corpus. Secundo addo, quod si in illis verbis nudus esset tropus, ille esset obscurissimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communione loquendi. Non enim solemus appellare imaginem aut signum nomine rei significatæ, nisi quando manifestum ac per se notum supponimus, id, de quo loquimur, esse imaginem, aut aliquid aliud significare; quod autem panis significaret corpus Christi, nondum erat Apostolis notum, sed illa futura erat prima institutio talis signi. In prima vero institutione nunquam solet talis metaphora usurpari; esset enim obscurissima, et magna erroris occasio. Unde majori ratione potuisset Christus de agno paschali dicere : *Hoc est corpus meum*, et de baptismo : *Hic est sanguis meus*, vel, mors, seu, sepultura mea, et de hoc sacramento : *Hoc est Ecclesia mea*, vel *corpus mysticum meum*, quia illud etiam aptissime significat, ac repræsentat. Tertio addo, nullum ibi esse verbum talem metaphoram indicans; imo (quod observatione dignissimum est) tam tres Evangelistæ, Matt., Marcus, et Lucas, quam Paulus, 4 ad Cor. 44, cum hanc institutionem narrant, licet in aliis diverso modo loquantur, cum veniunt ad hæc verba, diligentissime illa referunt, cum omni proprietate, et sine ulla fere varietate, et nihil addunt, quod ad eorum explicationem pertineat, supponentes simpliciter esse intelligenda; alioquin in re gravissima, et maximi momenti, occasionem erroris et deceptionis Ecclesiae tribuissent.

*Aliorum hæreticorum interpretatio.* — *Refellitur.* — Quod vero alii tandem excogitarunt, ut propositionem inverterent, et subjectum facerent prædicatum, et prædicatum subjectum, ac si Christus diceret : *Corpus meum est hoc*, id est, panis, non materialis, sed spiritualis, sicut Joannes dicitur Elias, non persona, sed spiritu; hoc (inquam) nihil eorum causam juvat. Primo, quia id, quod

assumitur, est plane falsum, quia, ut ostendi, Christus non de se, sed de illa re, quam Apostolis dabat, loquebatur, et ita Paulus aperte exposuit, cibum ipsum, qui fidelibus datur, esse corpus Christi, quod expressius ostendunt verba græca, quæ aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent : *Hoc meum est corpus*; et illæ etiam determinationes, *quod pro vobis tradetur*, et, *qui pro vobis effundetur*, nisi magna vis litteræ inferratur, satis ostendunt, *corpus meum*, et, *cælix sanguinis mei*, esse illarum propositionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præsens institutum refert, nam cum particularis propositio affirmativa simpliciter converti possit, sive dicas, *hoc est corpus meum*, sive, *corpus meum est hoc*, si proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur; si vero per solam figuram, et metaphoram interpreteris, eadem argumenta redibunt. Necesse est enim, ut isti hæretici ita exponant: *Corpus meum est hoc*, id est, repræsentatur per hoc, vel nutrit sicut hoc, aut alio simil modo; qui sensus eisdem argumentis falsus esse convinci potest. Plures hæreticorum insanias et absurdas interpretationes refert Sander., lib. 7 de Visibil. Monarch., hær. 204, sub anno 1549, et impugnat latissime Robert. Bellar., loco citato.

12. Ultimo confirmatur hæc expositio, solvendo quæ contra eam objici possunt. Primo ergo obstare videtur Paul., 4 ad Cor. 10, ubi dicit, antiquos Patres eamdem escam manducasse, et eundem potum nobiscum bibisse; ex illo ergo loco explicandus est hic, de quo agimus, scilicet, illam escam, quam Christus dedit, tantum fuisse figuram, quia sicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita et nos. Hanc objectionem refert Rupert Abb., lib. 5 in Joan., tractans illa verba : *Patres vestri manducaverunt manna in deserto*. Et recte respondet, Paulum non dicere, antiquos Patres eamdem escam, vel eundem potum nobiscum manducasse, sed solum Hebræos ipsos omnes eamdem escam manducasse, et eundem potum bibisse. Nulla enim est in textu Apostoli particula, qua illa esca, et potus antiquorum referatur ad nostram, seu dicatur esse eadem cum illa, de qua Dominus dixit : *Hoc est corpus meum*, et, *Hic est sanguis meus*. Neque enim Apostolus potuit esse contrarius Christo dicenti : *Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum*. Unde statim subdit Apostolus : *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est*